

GUTTEN SOM IKKE FÅR SNAKKE

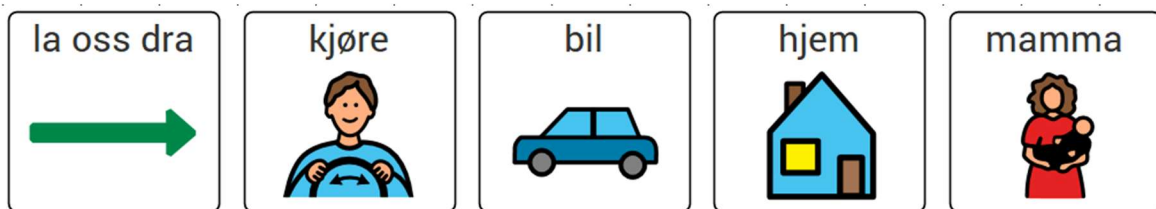
I den senere tid har det vært flere artikler og leserinnlegg om gutten som ble innelåst. Det har kommet frem at dette er en Ask- språklig (alternativ og supplerende kommunikasjon) gutt, og at språket hans også har vært innelåst i et skap, utenfor rommet der han selv ble låst inne.

Vi kan bare tenke oss hvordan det måtte føles – at noen låste språket vårt inne – slik at vi ikke hadde kunne snakke. Vi hadde blitt triste – frustrerte og til slutt aggressive, ingen hadde forstått hva vi tenkte på, og hva vi ville si.

Var grunnen til at de låste inne språkhjelpemidlene hans, at de var redd for at han ville ødelegge dem? Nei, det var fordi de ansatte ikke hadde fått noen opplæring.

Det er klart det er nødvendig med opplæring – noe som de kunne ha fått i løpet av de 4 årene.

Det trengs heller ikke så mye opplæring til å forstå:

I Veilederen om gode helse og omsorgstjenester til personer med utviklingshemming står det:

«Kommunen skal sørge for kommunikasjons og relasjonskompetanse hos tjenesteytere. Virksomhetsledere i helse -og omsorgstjenesten skal sørge for at tjenesteytere har grunnleggende kommunikasjonskompetanse. Nødvendige kompetansetiltak og rutiner for opplæring må være på plass.

Tjenesteytere må videre ha nødvendige kommunikasjonsferdigheter i møtet med den enkelte tjenestemottakeren. Tjenesteytere må få opplæring i den enkeltes språk og kommunikasjonsferdigheter, enten det er talespråk, tegnspråk eller alternativ supplerende kommunikasjon (ASK)»

Her skal «må» tolkes at kravet er enten lov- eller forskriftsfestet, eller at det er så tydelig faglig forankret at det sjelden vil være forsvarlig ikke å gjøre som beskrevet.

Det er da vanskelig å forstå at man kan begrunne innlåsing av språkhjelpemidlene med «manglende opplæring». Vi vet at den type opplæring var tilgjengelig i løpet av disse 4 årene, og kunne vært enda mer tilgjengelig, hvis den var etterspurt.

Her er det noen som ikke har fulgt det som står som **må** i Veilederen.

Dette er ikke første gang vi hører om manglende tilgang eller innlåsing av språket for ASK-språklige.

Når skal dette bli tatt på alvor?

Hvordan sikrer vi ASK-språklige personers rett til språk??

Vi i ISAAC Norge og Løvemammaene ønsker å gå dypere inn i hvilke rettigheter som er krenket og hvorfor dette må få konsekvenser.

Grunnloven § 100 – Ytringsfrihet

Ytringsfrihet er en hjørnestein i demokratiet vårt. Den beskytter alles rett til å uttrykke tanker, følelser og behov. For ASK-språklige er deres kommunikasjonshjelpemidler/ metoder like essensielle som stemmen er for de som snakker verbalt. Det kan sammenlignes med å teipe igjen munnen på et barn som snakker verbalt – en handling vi ville fordømt som umenneskelig og ulovlig.

Straffeloven § 266 – Krenkende atferd

Straffeloven setter klare grenser for krenkende atferd som skaper frykt eller ubehag. Å nekte en person tilgang til språket sitt, særlig i en kontekst hvor personen allerede er sårbar, utgjør en grov krenkelse. Det kan ha påført gutten stor psykisk belastning og en følelse av hjelpeløshet, noe som er både umenneskelig og uakseptabelt.

Opplæringsloven og ASK-vedtaket fra 2009

I 2009 fattet et enstemmig Storting et vedtak som likestiller rettighetene til elever som trenger ASK med de som får opplæring i talespråk eller tegnspråk. Det innebærer at ASK-språklige har krav på støtte til å utvikle og bruke sitt språk. Likevel viser denne saken hvordan systemet fortsatt svikter.

Diskriminerings- og tilgjengelighetsloven

Å nekte en person tilgang til språket sitt på grunn av en funksjonsnedsettelse, som i dette tilfellet, utgjør grov diskriminering. Diskriminerings- og tilgjengelighetsloven sikrer at personer med funksjonsnedsettelser skal ha samme muligheter til deltakelse og selvbestemmelse som andre. Å ignorere guttens behov for ASK og tilrettelegging er en direkte krenkelse av denne loven.

FNs konvensjon om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD)

Norge har forpliktet seg til å følge CRPD, som eksplisitt anerkjenner retten til kommunikasjon som en del av retten til selvbestemmelse og deltakelse i samfunnet. Ifølge konvensjonen har alle rett til å få støtte til å kommunisere og uttrykke seg på en måte som passer deres evner. Å låse inn guttens språkhjelpemidler bryter med både ånden og bokstaven i denne konvensjonen.

Straffeloven § 270 – Tvang

Hvis gutten ble tvunget til å leve uten tilgang til språket sitt eller til å oppholde seg under frihetsberøvende forhold, kan dette også være et brudd på straffelovens bestemmelser om tvang.

Dette gjelder spesielt hvis det skjedde uten hans eller hans verges samtykke og under forhold som skaper frykt eller psykisk ubehag.

Hva må gjøres?

Denne saken belyser et akutt behov for endring – både i holdninger og systemer. For å sikre at slike krenkelser aldri skjer igjen, må vi:

1. Alle ASK språklige må få tilgang til et individuelt tilpasset språk, som må bli tilpasset under kyndig veiledning av kompetent personell.
2. Anerkjenne ASK som språk: Samfunnet må anerkjenne ASK som et fullverdig språk med alle tilhørende rettigheter, og språkhjelpemidler må behandles som uunnværlig livsverktøy.

3. Styrke opplæring og kompetanse: Ansatte i skoler, institusjoner og helsetjenester må få tilstrekkelig opplæring i ASK og forståelse for hvilke rettigheter ASK-språklige har.
4. Følge opp politiske vedtak: Vedtaket fra 2009 må få reell gjennomføring. Det må bli tydelig at brudd på ASK-språkliges rettigheter har alvorlige konsekvenser.
5. Etablere klare sanksjoner: Når ASK-språklige blir utsatt for krenkelser som dette, må det være sanksjoner som reflekterer alvorret. Kommunen og institusjonen må stilles til ansvar.
6. Tvangstiltak- pasient- og brukarrettslova kapittel 4 A: «Før man kan fatte et vedtak om bruk av tvang, skal tillitsskapende tiltak ha vært forsøkt». For ASK – språklige må det settes særlige krav til dokumentasjon om hvilke tiltak man har gjort for å for å gi personen et språk i et miljø som har kunnskap om bruk, ivaretagelse og utvikling av ordforrådet.

Språk er en menneskerett, ikke et privilegium. For denne gutten var språket hans nøkkelen til å uttrykke seg, til å be om hjelp, til å si fra. Å låse inn språkhjelpemidlene hans var ikke bare en systemsvikt – det var en alvorlig krenkelse av hans menneskeverd. Som samfunn har vi et ansvar for å rette opp i denne uretten og sørge for at lignende overgrep aldri skjer igjen.

På vegne av ISAAC Norge og Løvemammaene

Aina Ask
(leder for Rettighetsgruppa i ISAAC)

og

Marianne Grav Semner
(Rettighetsgruppa Løvemammaene)